

# Cesta zo spoločnosti strachu

Deň rozlúčky s Milanom Šimečkom je najsmutnejším v mojom živote, pokiaľ mi pamäť siaha. Je to pre nás všetkých nesporne najsmutnejší deň od začiatku našej spoločnej revolúcie. Ako v krátkosti vyjadriť, kto bol Milan Šimečka, filozof, publicista a spisovateľ? Kde je kľúč k jeho osobnosti? Prečo sme ho tak milovali a natoľko si ho vážili? Prečo nám bude natoľko chýbať?

V prvom rade hlásal nádej. Mal predstavu, že všetko, čo robíme, má hlbší význam, že to súvisí s radom vecí a smeruje k čomusi vyššiemu. Dve desaťročia odmietal vidieť situáciu ako primárne zlú, až prorocky predvídal budúcnosť slobody, o ktorej bol presvedčený, že príde. Kedysi dávno odmietol vzdať sa vlastnej totožnosti, rozhodol sa ísť na nej ako na jedinom, čo má zmysel, ak človek nechce ostať nahou bytosťou, ktorá nemá nič iného, len seba a úzkosť o zvyšok života. Trval na tom, že povinnosťou intelektuála je aspoň opísať situáciu v sociálnom spoločenstve, v ktorom žije.

Našiel svoju cestu takmer z celonárodného spoločenstva strachu, ale nikomu ju vyzývavo neponúkal ako cestu univerzálnu. Presne vedel, aký je človek slabý tvárou v tvár moci, ako ľahko je zraniteľný. Dlhé roky sa mučil tým, že najbližším leží v ceste ako balvan so svojou tupou neústupnosťou, ako sám vrazil; trápil sa zod-

povednosťou za prikorá spôsobované jeho žene a synom. Ale nenávidieť nevedel; nebolo v ňom ani stopy pomstychtivosti. Poznal len to, čo nazval temnou zúrivosťou nad zbavelosťou a neľudskosťou tých, ktorí si dopredu rozmysleli, že najúčinnšie je sypať soľ do otvorených rán. Mal mimoriadny dar uchopiť tému a zrozumiteľne ju vyložil. Nebol knižný filozof. Uvažoval a písal o človeku, o jeho zmietaní sa medzi malými a veľkými dejinami. Ľudia ho zaujímali so všetkými drobnosťami svojich osudov, vedel ich počúvať dlhé hodiny, bol k nim láskavý, vedel ich chápať, pohľadiť slovom i úsmevom. Mal som to šťastie, že som prežil tridsaťpäť rokov v blízkosti Milana Šimečku. Hlavou mi prebieha sled spoločných príbehov a myšlienky z jeho textov, ktoré som mohol čítať ešte v rukopise. Niektoré z nich by som rád pripomenul.

V polovici šesťdesiatych rokov v prvej knihe opísal slepú uličku, v ktorej sa ocitla marxovská utópia.

O desať rokov neskôr v svojej anatómii normalizácie, preloženej do mnohých jazykov, presne odhadol, ako sa všetko to, čím bol obnovený poriadok reálneho socializmu, vráti režimu na hlavu ako bumerang. Analyzoval civilizované násilie a spoločenstvo strachu. A bol to opäť on, kto napísal slová o zázraku zrodu slobodnej kultúry, ktorá sa začínala obyčajným priekleповým

papierom, starými písacími strojmi a často spochybňovanou vierou, že to má nejaký význam a že je to účinná obrana voči lži, útlaku a hlúposti.

Pred dvoma rokmi na jeseň 1988 napísal: „I keď to znie paradoxne, zo všetkých východoeurópskych štátov máme najpriaznivejšie podmienky do konca storočia nadobudnúť slobodu v riadení národného osudu a nebyť Európe na obtiaž. Pre polovičaté riešenia národ už ruku nezodvihne a už nebude pre ne pracovať. Príde, čo prísť musí. Iba ma prekvapuje, že sú ľudia, ktorí to nevidia a necítia.“

Na počiatku tohto roku presne pomenoval náš najväčší problém: nazval ho ťažobou strateného času, balvanom – bremenom, ktoré navršil totalitný režim. Sám by to tak asi nikdy nepovedal, ale určite by súhlasil s tým, že sme zdedili strašnú zem; usilujeme sa ju zachrániť, ale ona mnohých z nás pri tom tak, či onak zahubí. Možno to mal na mysli, keď tretí deň svojej novej práce, z ktorej ho vytrhla smrť, zažartoval: „Napísal som knihu Koniec nehybnosti; možno by som mal napísať esej Chvála nehybnosti.“ A dodal: „Tí čo majú všetko na svedomí, si pokojne žijú na penzii; stena strašného dedičstva, ktorú oni navršili, sa zrútila na nás a hrozí, že nás zavalí.“